

NANONDIRAL WINNDEREYANKEEWAL HAKKEEJE AADE

NAATIRKA

E tuugnaadeko wonde keftingal horma kala neddo e nder besngu aadee e hakkeeki potdi woni dnaɗɗuudi ndimaague potal e jam e nder aduna,

E tuugnaade wonde ko baasgol heftinde kam e calogol tottude hakkeeki aade ngaddi barondiral e salaare sanndolin nde e nder aduna e kadihuccande adunam mo aade hebi yamiroore haalde e miiijaa de no henanorii ɗum yontii ete kadi yimbe poti jeyde koye mumen ceerta e kulol e baasal sabu aadee yiɗde ɗ um,

E tuugnaade wonde ina teenɗi yo hakkeeki aade ndeenire yamiroore laawɗinaande mbele aadee waasaa tonngeede e gullitaagol dowrowol so tawii fawaama kalfaandi kiisndi walla waawnere ɓ urtunde,

E tuugnaade ina teenɗi nde ɓamtatoo ɓiyngu yummaagu hakkunde leyɗeele dimɗ uɗe,

E tuugnaade e nanondiral leyɗeele caaktangal woondoore leyɗeele jowitiide e hakkeeki gadani aadee bayɗi no ndimaagu, teddungal e nder potal rewɓe e worɓe. Leyɗeele ɗee koddirii e daranaade ɓamtaare renndo e ɓiɓgol fannuji nguurndam moyyam,

E tuugnaade e wonde leyɗeele dentuɗe jeytiide ɗee, e ballondiral e fedde leyɗeele dentuɗe jeyde koye mumen pellitii ɓiɓnude horma hakkeeki aade kam e ndimaagu,

E tuugnaade e ɓulngo renndaande ngam tafde hakkeeki aadee kam e ndimaagu, leyɗeele ɗee teenɗinii nafoore ɓurtunde wonde e pellitgol, ko ndeen batu nguu nanondiri, holliti:

Ngal-ɗoo nanondiral winndere yan keewal jowitiingal e hakkeeki aadee wayi ko no laawol gootol ɓii ngam yettaade leyɗeete mbele yimbe ɓee e renndooji ɗii mbada ɗum e hakkillaaɗi mum e kala sahaa kadi et e jannginde e nehde mbele ɓamtoo horma hakkeelleji aadee e ndimaagukuule yettaama mbele saree e nder leyɗeele, ciynugol ngol ina foti feeɗde, teskee e yimɓ e fof.

Kuulal gadanal

Innama aadeeki fof poti, ndimɗidi e jibinannde to bannge hakkeeki. Eɓe ngoodi miiɗo e hakkilantaagal ete eɓe poti huufo ndirde e nder ɓ iyingummaagu.

Kuulal 2

Gooto kala ina waawi hokkunde hoore mum hakkeeki e ndima guuji kaalaadi e nanondiralngal tawa alaa paltagol nguru, mbaydi, leñol, ɗemngal, diine, iwɗi leyɗi walla renndo, ɗaɗal, jibinande walla kala ngonka.

E ko fawtii heen hay paltoor gooto woodataa e dow yowitaade e dawrugol, ɓaawoore hakkunde leyɗeele fawaade e neddo ummiido leyɗi walla neddo mo yowitaaki maa woni pawido yamiroore laawɗinaande waawnde wonde fof.

Kuulal 3

Innama aadee kala ina jogii hakke wuurde, e hakke ndimmagu kam e hakke ndeenka e kisal hoore mum.

Kuulal 4

Hay neddo gooto fotaani tonngaade e maccungaa gu maccungaagu e njeeygu aadee ko ko harminaa e no waawi si foraade fof.

Kuulal 5

Hay neddo gooto fotaani leepteede walla fiyeede piyle jaltude neddaagu walla koynooje.

Kuulal 6

Neddo kala ina jogii hakke annditireede neddaagu mum e kaayitaaji ñaawaadi.

Kuulal 7

Yimbe fof poti e laamu ete poti fotde ndeendka e yeeso laamu. Yimbe fof ina poti fotndeende e reeneede e heedi heedi baawdo yabβude kule ngal nanondiral yimbe fofina poti reeneede e tooñanngge tawa alaa paltoor.

Kuulal 8

Neddo kala ina jogii hakke wullitaade ñaawoore e leydi mum so tawii o gañaama, o tooñaama walla so hakkeji makko njoolaama. diin hakkeji ina ngannde e laamu e ñaawooje.

Kuulal 9

Hay gooto fotaani nanngede sokee walla yaltinee leydi tawa ko e dow mbaawka e belaafe.

Kuulal 10

Neddo ina jogii hakke e hedeede e nder potal e sahaa ñaawoore nde yowitaaki, nde wadataa heedi-heeda (jinngataa). ñaawooβe benguurotaako poti ñaawde hakkeji fotdeji neddo fof ko takkaa haa heβ ni dum ñaawore.

Kuulal 11

Kala neddo tuumaado bonannde ina foti reweede haa ko fawaa e mum ko annde ina woodi walla alaa tawa ko ñaawoore laadinnaande nde suudaaka ñaawi e tawtingol ñaawoβe luundiibe heedβe banngge ñaaweteedo oo.

Hay gooto fawetaake bonnannde walla war ngo tawa nde wadatae ndee waawa wonde ko teenṭi e mum e yowitaade e laawol leydi walla laawol hakkunde leydeele. Ko noon ne hay gooto fawetaake sariya baḍdo huunde tawa nde wadatee ndee o jotondiraani heen.

Kuulal 12

Hay gooto yabβetaake, tooñee e nder nguurndam mum, e nder besngu mum e nder jotondiral mum walla neddaagu mum lesdiinee, naange hay gooto e dowlugol mum potaani ñifeede. Neddo kala ina jogii hakke reenaneede dee gede teenṭinooji ndimaagumum.

Kuulal 13

Nedfɔ ina jogii hakke yahde ɔfɔ welaa fof e no weliraa fof kam subaade hoɗannde mum e nder leydi.

Nedfɔ ina jogii hakke yaltude leydi kala hay so tawii ko ndi makko kam e artude e leydi mum.

Kuulal 14

E sahaa kulol, nedfɔ kala ina jogii hakke yeewde moolaare e ɗaɗɗe leydi moolndi ɗum e godɗe ɗee.

Oo hakke noon waawaa fawaade e warde hoore doga yeewa moolɗo ɗum, o waawi fawaade tan ko e jamirooje fedde leyɗeele dentuɗe.

Kuulal 15

Nedfɔ kala ina jogii hakke jeyeede e leydi, woni jogaade ngenndi.

Hay gooto waawaa e dow belaade haɗeede jogaade ngenndi walla waylude ngenn di.

Kuulal 16

Caggal nde nedfɔ ɗaɗɗi duubi kelifuya so ko o debbo, so ko o gorko faltaa ki leñol, nguru, leydi ono jogi hakke resde maa reseede, o darna fooyre. Ko kambe poti heen hakkeji jowitiidi e dewgal so ina humee walla so ina ittee (goorko e dewbo).

Dewgal fawii ko e yiɗɗe resondireebo ɗiɗo bee wonaa ina fawee e waawnere.

ɓesngu ko kam woni tergal gadanal e nder rendo ɓesngu inajogii hakke ndeenka immoraade e renndo kam e laamu leydi ndii.

Kuulal 17

Kala nedfɔ walla dental yimɓ e ina jogii hakke e jeyal leydi.

Hay gooto fotaani e amdu e waawde haɗeede jeyi mum.

Kuulal 18

Kala nedfɔ ina jogii hakke ndimaagu miiɗo, hakkilantaagal kam e diine. Oon hakke ina roondii ndimaagu waylude diine kam e ndimaagu tabitinde diine mum walla yi yannde mum kaɗum gooto walla e wondude e wofɓe. Ngaal tabitinal diine noon ina nona ko ɗuudii e ko feeɗi fof tawa ko rewneede e dow jaɗe, walla dewal walla jamirooje diina oo.

Kuulal 19

Nedfɔ ina jogii hakke e ndimaagu jogaade miiɗo e saaktude miiɗo mum ɗum firti ko joom mum fotaami hulde feeɗninde miiɗo mum walla wiɗtude, hebde kam e sarde miiɗooji e kabavuuji tawa woɗaaki keeri hakkunde leyɗeele e no sardaa fof.

Kuulal 20

Nedfɔ kala ina jogii hakke e ndimaagu waɗɗe batu walla fedde nde wonaa fitina.

Hay gooto fotaani waawneede jeyeede e fedde alay sago.

Kuulal 21

Neddo kala ina jogii hakke e jeyeede e terde gardiide leydi mum. Tawa ko kañum e hoore mum walla tawa ko waabaade e be yimbe e cubii ina njood' añii leydi sabu joñeede gede mum.

Neddo kala ina jogii hakke ardineede walla joñeede gede/golle leydi e dow potal.

Muuyaande leydi ndii ko ñibgol kalfaandi laamuuji ñii. Ndiin kalfaandi ñibortoo tan sosde wooteeji cuboo subngo laabngo e leydi kala, tawa cubotoo do kala ina tottee ndimaagu mum timmungu.

Kuulal 22

Neddo kala e nder renndo ina jogii hakke e ndeen ka renndoyankeewo. ñumko weltaare hakkeji fagguduyankoj e renndoyan heeji e pina yankooji katojinnaa ñi e ndimaagu e ñamtaare aade e dow tuugnaade e ngonka leydi fof.

Kuulal 23

Neddo kala ina jogii hakke liggaade e dow potal hujjiaaji liggeey e ndeenka baasgol gollaade.

Yimbe fof poti fotde njobdi so tawii be potii liggeey.

Kala liggido ina jogii hakke njob di fotndi heen, njondi mbaawndi jogaade mo kanke e ñesngu makko mbele njogoo ngonka moyya tedduka. Njobdi ina haani timminireede catiide renndoyankooje.

Neddo kala liggotoodo ina jogii laawol tafde fedde wullitaare hakkeji liggeey walla yantondirde fedde liggotoobe mum e pedle godde liggotoobe so tawi ede ndenndi ngoy aaji e anniya.

Kuulal 24

Neddo kala ina jogii hakke e fooftere walla weltinde ñernde num walla wooda do haa'dni liggeey mum ete kala liggotoodo ina jogii hakke e fooftere yob eteende.

Kuulal 25

Neddo kala ino foti jogaade hakke nguurndam cemordam haa waawaa toppitaade cellal mum, ngonka mum eka ñesngu mum haa teenji e nguura, kodlci, safaara e gede renndo; omo jogii hakke e ndeenka so tawii o liggaaki, walla o sellaani ma walla o jodtaa de e doole mum, walla kes joodiido, naywudo walla kala gede baasooje wallitde nguura de pawaki e bellanteeje.

Jibinaado debbo e sukaaku ina njogii hakke ballal e toppitaagol keeriidi. Sukaabe fof, woni a jibinaabe e nder dewgal walla caggal dewgal poti fotde to banngede ndeenka renndoyankeewo.

Kuulal 26

Neddo kala ina jogii hakke jande jande foti wonde ko nde alaa njobdi hay sinna ko to arwaniire e gadanal. Jande sukaabe ina foti wonde alay sago. Jande karallaagal ina foti huftidin'de: jande toownde ina foti udditanaade moni kala taw alaa heedi-heeda, tawa ko e baawal mum.

Jaŋde foti ko feertinde nedɗankaagal, beyda teddin'de hakkeeji innama Aadee, heɓde hoore mum. Ina foti waalitde paamondiral, muɗundiral, cehilaagalhakkunde leyɗeele e kala senngooji leyyi walla diineeji, fawitii heen ɓamtaare golle dowlaji dentuɗi ngam moyyere ina duumoo.

Jibinaabe ina poti subaade hol fannu jaŋde ndokkata sukkaabe mumen.

Kuulal 27

Nedɗo kala ina waawi e sago mum jeyeede e ɓamtugol pinal rennde mum, huutoroo ñeeɓe e wallitde ɓamtaare ganndaliyankeewal e kala ɓure jaltooje heen.

Nedɗo kala ina jogii hakke ndeenka muuyaade mum to banngede nedɗankaagal e jawɗi tuugniide e bulgno ganndal, coñce, ñeeɓal ɗe o tafi.

Kuulal 28

Nedɗo kala ene foti daranaade ɗiɓagol hakkeeji innama aadee kam e ndi maagu mum to banngede renndo e nder winndere mbele kuule kaalaade ender ngalɗo nanondiral njetto faandaare toɗɗaande nde.

Kuulal 29

Innama aadee ina jogii hujjaaji fayde e renndo ngo ngannduɗaako ɓamtaare huubtidinde nedɗankaagal makko tan waawi wootde.

E nder kuutorogol hakkeeji makko kam e naftorogol ndimaagu makko, moni kala fawaa e mum tan ko dooftogol sardiyeeji ngam teenɗin'de keftingol e nehtanagol hakkeejie wodɓe ngam timminde nedɗan kaagalngam geɗe denndaande kam e ngonka moyya kuubtidindo ngam ɗañje renndo potal.

Dii hakkeeji e nguu ndimaagu mbaawa ɗañeede e dow luundaare paandaalee muuyaabe dowlaji dentuɗi.

Kuulal 30

Hay kuulal gootal gummingal e ngal ɗo nanondiralɗotaani jaggireede ummii ko e leydi, walla dental keeringal, walla nedɗo keeriido. Hay nedɗo gooto, walla dental walla leydi potaani jogaade golle tawa faandaare mumen ko firtude hakkeejie e ndimaagu kalaadi e nder nanondiral ngal.